

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՏՕՆԸ

413-1513-1913

Ընդ եղեգան փող ծուխ կլաներ,
Ընդ եղեգան փող բոց կլաներ...

Եւ Հայութիւնը, այսօր, այս Մեծ Տօնին, լուսապայծառ հանդիսաւթեան մէջ, ամենէն բազմամարդ քաղաքէն մինչեւ յետին գիւղն ու խրճիթը՝ իր երկու ձեռքերը կը կարկատէ, կարօտազին և հոգեզմայլ, Ոսկեդարու արարչական Գիւնիին որ զինք կ'արբեցնէ պայծառ և խոր սարսուռներովն իր առհասարակ անցեալին: Եւ Տարօնի դռներուն վրայ ոչխարներ կը մորթեն՝ քառութեանն համար Աշտիշատի դիքերուն, որ քրիստոնէութեան ճննդաներուն մէջէն կ'ունկողրին հայ Տառին ու Բանին հեթանոսական երգը. — Երկդայի մէջ, աղջիկները կարմիր հագուած, իրբև խորհրդանշանը հայկական մեծ արշալոյսներուն՝ արծաթ թասերով զինի կը թափեն սկիւտմայր Անահիտի ճնկներուն վրայ և կ'երգեն.

Ո՛ր այր ինձ զծուխ ծխանի...

Ե. դարէն ի վեր, ուր վարդակարմիր տաւառ մը մեր վերածնունդը իր արծիւի թևերը կը թաթախէր Մասիսի արևին մէջ, Ազգը չէր ապրած, երբեք, հաւաքական այժքան հզօր և համատարած խանդավառութեան մը զգլխամքով որ զինքը, իսկապէս, արժանի ընէր իր հոյակապ աւանդութիւններուն և իր ապառնի յոյսերուն: — Իրաւամբ, կը փղձկի սիրտը և արցունք կուգայ աչքէն, երբ տօնական Հայութիւն մը՝ անծայրած իր երկիւզածութեամբ, դողմտօր և վայրահակ, իր տաճարներու գմբէթներուն տակ՝ վեհաթեւ լուսութեան մը մէջ ծո՛ւնը կ'իջնէ իր աստուածատիպ վերածնորդչնչերու ածխինն առջև, և կ'ունկնորէ իր զմայլելի Ա. Բ. Գ.՝ դարերու մըրկին մէջէն...

Գրերու գիւտն ու տպագրութեան մուտքը հայերուն մէջ՝ այն երկու սակեծոյլ դարագլուխներն են ուր Ազգը, միանգամայն միշտ, գօտեպնդուած անջնջելի գոյութեան մը զրահներով՝ անվիհնորօքն կը վազէր իր արևնոտ ճամբաներուն վրայ՝ իր խկ չարչարանքէն սրարբած. — Խաւարին լուծը կ'իյնար և ցուրը, ծարսու միջոցներու և հեռաւորութիւններու լոյսին՝ իր լայն պինչերը անօր կը բանար, իր կողերը կը սարսուային անծանօթ երկունքի մը խլրատմով, ու իր լուսագեղ աչքերուն մէջ կը վտռէր ապրիլու պերճ ու անշիջանելի աստղը:

Տարօնի Հայեկաց գիւղէն էր այդ փառապանծ դէմքը, Ս. Մեսրոպը, որ յաճախուած Յեղին մեծ անդոնանքովն ու վրկութեան հաւատքովը՝ երբեմն բօրիկ քալած իր գիւղի ճամբաներէն, և տփին մէջ խմած պաղպաջուն աղբիւրներու չուրը՝ պիտի ստեղծագործէր մեր Գիրը՝ կտակելով իր նուիրական անունն ու Ազգը՝ լուսաւոր անմահութեան: Ս. Մեսրոպ, Ս. Սահակ Պարթև և Վառձապուհ թագաւոր՝ հրգեհնճուած անպատում երազով և եղբայրացած Գաղափարին պերճ յաղթերգով՝ կը ներկայացնեն մեր Հանճարին և Ոյժին խրոխտ մարմնացումները, որոնց առջև, կը խոնահինք մինչև մեր Հայրենիքին փոշին, և կը պաշտենք գանօնք իրբև Ոգին խկ մեր անցեալ, ներկայ և ապագայ կրօնքին: — Հայ Արքան իր զահլիճներուն մէջ դաշն կը կապէր մտքի ասպետներուն հետ, կը խօսէին ծանրալուրջ և կը վիճէին մաքուր կրակներով՝ միշտ սեւտուն դէպի յաղթանակի դափնիները, որ պիտի զարգարէին ապարանքին մարմար դռներն ու եկեղեցիներուն զրոնգիները: Ու երբեմնի տարօնցի պատանեակին գանկէն ճայթոց լոյսը, արփաթե և անեղական, ողողելով Հայաստան աշխարհը խնամութեան, երգի և փառքի գեղեցութեամբ: Եւ եթէ իր Տառերով վերգլխուտ մը չգրեց իր Մշակակալները, եթէ Հոմերոս մը, քաղաքէ քաղաք, չհագներգեց դիւցազնական ձիախրոխտ արշաւներ և փռչեթաթաւ գուպարներ, եթէ Կիկերոմիճը իր պերճախօսութեան կրակներով չբռնկեցուց ճշմարտութեան եռոտանին, այլ սակայն, եզնիկ մը քաղցրօրէն խմաստնացաւ, եղիչէ մը սրբութեամբ արտասուեց, նարեկացի մը մըրկօրէն աղօթեց և Շնորհալի մը լոյսը երգեց...

Եւ, ահա, այսօր, երբ ամէնքս, ամբողջ Հայութիւնը, կը տօնենք մեր ճննդաներով՝ յիշատակն ու փառքը մեր հոյակապ Փրկիչներուն, բոլոր ալեւոր և սեպանդուր գլուխներուն վերև որ, հիմա, կը հակին մեր ցեղին Սորհուրդին տակ, կարծես, Շնորհալին. մեր Յոյսին և Յարութեան համար, իր քնարին վրայ անգամ մը ևս կ'երգէ.

Առաւօ՛ճ լուսոյ, արեգակն արդար...